

Hörmətli oxucular,

Biz əvvəlki saylarımızda dünyamızın ilk coğrafi kəşfçiləri (Finikiya və Karfagen dənizçiləri, qədim Ərəb coğrafiyası, məşhur Venesiya səyyahı Marko Polonun səyahətləri və s.) barədə məlumat vermişdik. Məlumdur ki, Amerika qitəsinin fəth olunması Böyük coğrafi kəşflər sırasında xüsusi yer tutur.

Gəlin görək nə səbəbdən bu coğrafi tapıntılara Böyük coğrafi kəşflər deyilir?

XV–XVII əsrlərdə avropalılar tərəfindən yeni ticarət yollarının axtarılması məqsədilə başlanılan və yeni okeanların, qitələrin kəşf edilməsi ilə nəticələnən tarixi proseslər Böyük coğrafi kəşflər adlanır.

Avropalı səyyah və dənizçilərdə olan böyük maraq coğrafi kəşflərin başlanmasına əhəmiyyətli dərəcədə təkan vermişdir. Digər tərəfdən orta əsrlərdə Avropada iqtisadi vəziyyətin gərgin olması, insanların yeni zəngin torpaqlar axtarması həvəsini daha da sürətləndirirdi. İlk coğrafi kəşflər Atlantik okeanı və Afrika sahillərindən başlanılmışdır. Kanar adaları və Azor adalarının kəşf edilməsi bu səyahətlər nəticəsində mümkün olmuşdu.

Böyük coğrafi kəşflərin ilkin mərhələsində bir sıra səbəblər üzündən Portuqaliya və İspaniya digər ölkələrlə müqayisədə qarşıda duran mürəkkəb vəzifələrin yerinə yetirilməsinə daha çox hazır idilər. Məhz bu iki Pireney ölkəsinin səyyahları bir neçə onilliklərdə Afrikanın ətrafını dolanmaqla Şərq ölkələrinə və Amerikaya gedən yolları kəşf etmişlər, Şərq yolunun axtarışı ilə onlar Hindistanı və Qərb yolunun axtarışı ilə isə iki böyük materiki — Şimali və Cənubi Amerikanı kəşf etdilər və öyrəndilər.

Lakin XVI əsrin ortalarından başlayaraq Pireney ölkələri zəbt etdikləri sərvətlər ilə məhdudlaşaraq, yeni torpaqlar axtarışından imtina etdilər və əsas diqqəti tutduqları yerləri əldə saxlamağa yönəldildilər.

Deməli, Böyük Coğrafi kəşfləri ilkin hazırlayan və həyata keçirən iki Pireney dövləti- İspaniya və Portuqaliya olmuşdur.

Bəs bu kəşflər nə ilə nəticələndi?

Coğrafi kəşflər Avropada yaşayan yerli xalqın xammal məmulatları ilə daha yaxşı təmin olunması ilə nəticələndi. Kəşf olunan ərazilərdə yaşayan xalqlar, avropalılara nisbətdə texnika və hərəb sahəsində çox geri qalırdılar. Bu səbəbdən kəşf olunan ərazilərdə yaşayan xalqlar asanlıqla, avropalıların əsarətinə düşürdülər. Bununla da müstəmləkəçilik adı verilən əsarət forması başlamış oldu.

Aşağıdakı yazıda biz Amerika qitəsinin ilk dəfə fəth etmiş dünyaşöhrətli böyük səyyah Xristofor Kolumb barədə söhbət açacağıq.

Bütün ömrünü yeni torpaqların fəth olunmasına sərf etmiş Kolumb arzuladığı Hindistan əvəzinə Amerika qitəsinin kəşf etdi.

Ədalət naminə bu materik gərək Kolumbiya adlanaydı, lakin Amerika adlandı. Yeni tapılmış qitənin onun şərəfinə adlandırılmasında görkəmli dəniz səyyahı Ameriqo Vispuççinin qətiyyəti günahı yox idi, çünki bu hadisə onun vəfatından xeyli sonralar baş vermişdi.

Lakin, XIX əsrin görkəmli coğrafiyaçısı Aleksandr fon Humboldt bunu “İNSAN ƏDALƏTSİZLİYİNİN ABİDƏSİ” adlandırmışdır.

“Yer və insan”

Kolumb yeni ölkəni fəth etdi

AMERİKA QİTƏSİNİN İLK FATEHİ

Məşhur dənizçinin ömrünün birinci yarısı haqqında bəşəriyyət tarixinə çox az məlumdur. Hesab edirlər ki, Xristofor Kolumb 1451-ci ildə Genuyada toxucu ailəsində anadan olmuşdur. Bu qəhrəman dənizçilər, sənətkarlar, bacarıqlı tacirlər və bütün Avropada məşhur olan bankirlər şəhəridir. Şəhərin həyatı dənizlə bağlı olmuşdur və təəccüblü deyil ki, Kolumb hələ yeniyetmə vaxtında dənizə çıxmışdır. 1476-cı ildə Genuya gəmiləri Pireney yarımadası yanından keçərkən, piratlar qəflətən onlara hücum etmişdilər. Batmış gəmidən Kolumb sahilə üzüb çıxmış və məlum olmuşdur ki, o Portuqaliyadadır. Bu zaman Portuqaliya Avropanın nəhəng dəniz dövləti, onun paytaxtı Lissabon isə ekspedisiyaların buradan Atlantik okeanına yola salındığı mühüm mərkəz idi.

Kolumb burada genuyalı həmyerlilərinin yanında özünə sığınacaq tapdı, tezliklə adlı-sanlı ailədən olan bir qızla - Felip Monis Perestrello ilə evləndi. Bu nikah həqiqətdə gənc dənizçinin xoşbəxtliyi idi. O, uzun müddət Portuqaliyada qaldı və şahzadə Enrikenin ekspedisiyasında şəxsən iştirak etmiş, Lissabonda və Madeyrada mühüm vəzifələr tutmuş adamlarla qohum oldu. 1477-ci ildə Kolumb İngiltərə və İrlandiya sahillərinə üzmüş, sonralar Qvineya körfəzi sahillərində və Azor adalarında olmuşdur. Bu səfərlər zamanı Kolumb açıq okeanda gəmisürmə təcrübəsi topladı. O, Lissabon və Azor adalarındakı limanlarda vaxtını yaşlı dənizçilərlə keçirir, onlardan okeanlarda olan adalar, küləklər, axınlar haqqında məlumat toplayırdı. Nəhayət, gənc dənizçi çoxlu oxu-

yur, ona təcrübi olaraq nə lazım ola bilərsə, hamısını öyrənirdi. Portuqaliyada Xristofor Kolumbun ağılına qəti surətdə belə bir plan gəldi - Hindistana qərb yolu ilə çatmaq. Bütün bu illər ərzində nə etmişdisə, hamısı onun müqəddəs arzularının həyata keçməsinə istiqamətlənmişdi. Kolumbun fikrində düzgün fərziyyələr səhv fikirlərlə növbələşirdi. Yerın kürəşəkili ideyası artıq antik dövrlərdən məlum idi və Kolumbun dövründə də savadlı adamlar arasında heç bir xüsusi şübhə doğurmamışdı. Vahid quru sahəsinin okeandan böyük olması fərziyyəsi kürə ideyası ilə qonşuluq təşkil edirdi. Əgər belədirsə, Asiyaya Qərb yolunun olması mümkündür və bu, Şərqə nisbətən qısa olmalıdır. Bəs nə qədər qısa? Bu suala verilən cavab həmin ideyanın təcrübi olaraq həyata keçirilməsi imkanından asılıdır. Kolumb əldə olan məlumatlardan ən münasiblərini seçərək, onları qeyri-ixtiyari olaraq ona lazım olan tərəfə yönəlmiş və nəticədə Kanar adalarından Sipanqo (Yaponiya) adası arasındakı məsafəni, real olduğundan 3,5 dəfə az almışdır. Belə bir gəmi səfəri real görünürdü və Kolumb fantastik enerjilə özünün bu niyyətini həyata keçirməyə başladı. Layihə Portuqaliya kralı II Joana (Juan) təqdim olundu. O, layihəni 1485-ci ildə ekspert komissiyasına verdi: Kolumbun fikri rədd edildi (görünür həyata keçirilməsi mümkün olmadığına görə). Layihənin rədd olunmasında genualıların həddən artıq irad tutmalarının rolu olmuşdur. Belə ki, onlar uğur baş verərsə, portuqaliyalı kapitanların qazandıqlarından çox istəyirdilər. 1485-ci ilin yayında Kolumb bəxtini qonşu İspaniyada sınamaq üçün Portuqaliyanı tərk etdi. Məzlumluq və kasıblıq, bürokratik süründürməçilik, şahzadə İzabellanın və kral Ferdinandın ardınca sürülmək (o vaxt İspaniyada daimi paytaxt yox idi), etirazlar və inanılması mümkün olmayan yeni vədlər - bütün bunlar bütövlükdə dənizçinin payına düşmüşdü. İnadlı yadelli yeddi il İspaniyanın tozlu yollarında sərgərdan gəzdi və nəhayət, istəyinə nail oldu. Kolumbla "Santa-Fedə kapitulyasiya" müqaviləsi bağlandı.

Əgər layihə uğurla nəticələnərsə, o admiral, vitse-kral və bütün kəşf olunmuş torpaqların hökmdarı olmalı idi. Bütün gəlirin onda biri, ekspedisiya xərclərini ödəməklə, ona məxsus olmalı idi. Əgər uğursuzluq olarsa, Kolumba heç bir şey düşmürdü. Beləliklə, taxt-tac sahibləri az şeyə risk edərək, ekspedisiya uğurla nəticələnərsə, görünməmiş qazanc əldə edə bilərdi.

Təcili olaraq səyahətə çıxmaq üçün üç münasib gəmi hazırlandı. Onlardan ikisi karavella ("Pinta" və "Ninya") və flaqman gəmisi "Santa-Mariya" böyük yüklətmə qabiliyyətinə, lakin kiçik sürət və manevr etməyə görə fərqlənirdi. Komanda ilə bağlı iş də mürəkkəb idi. Ekspedisiyanın üzməyə hazırlaşdığı Paloe limanının dənizçiləri tanımadıqları yad adamlarla əlaqədə olmaq istəmirdilər. Sonralar onlardan biri xatırlayırdı: "Bu təşəbbüsə hamı gülürdü, çünki onlar belə hesab edirdilər ki, bu iş mümkün deyil və Qərbdə torpaq tapmaq mümkün deyil". Kolumb bu özünəməxsus sabotajı qırdı və lazım olan miqdarda adam toplaya bildi. Ekipaja Kolumbdan başqa təcrübəli kapitan Martin Alonso Pinson və onun qardaşı Visente Yanes Pinson rəhbərlik edirdilər ki, onlar sonralar Yeni Dünya sahillərində mühüm kəşflər etdilər. 1492-ci il avqustun 3-də gəmilər Paloeni tərk etdi və bir həftədən sonra Kanar adalarına çatdılar, sentyabrın 6-da isə qərbə doğru üzməyə davam etdilər. Avropalılara məlum olan dünya gəmilərin arxasında qaldı. Qarşıda dənizçiləri qeyri-müəyyənlik gözləyirdi. Kolumbun Atlantik okeanını Kanar adaları enliyində keçməsi qərarı çox uğurlu alındı: səmt küləyi və axınlar gəmiləri çox sürətlə lazımi istiqamətə apardılar. İlk ikihəftəlik gəmi səfəri çox uğurlu keçdi: sakit dəniz, sabit səmt küləyi və heyətin tezliklə uğura daha yaxın olmasına tam inamın olması. Sentyabrın 16-da dənizdə çoxlu yosunlar göründü: gəmilər Sarqass dənizinə yaxınlaşmışdı - hər tərəfdən güclü Atlantik axınları ilə əhatə olunmuş nəhəng dəniz sularındakı yosunlar onlarda ümid yaradı ki, bu qurunun yaxın olmasına

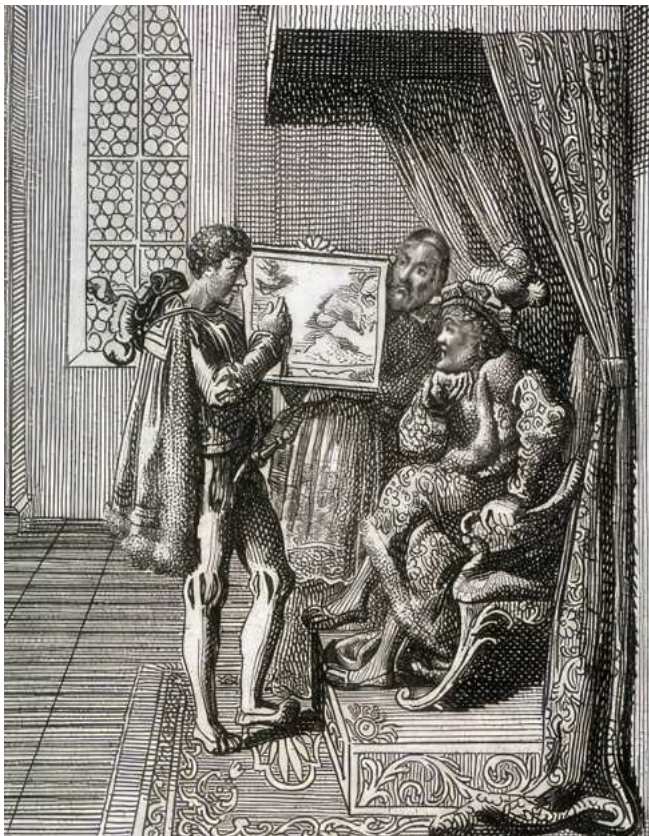
İtaliyanın Genuya şəhərindəki Xristofor Kolumbun Evi

sübutdur. Lakin sonradan onları fanatik bir vahimə qorxuya saldı. Lakin matrosları ən əsas qorxuya salan - sabit şərq küləkləri oldu. İspaniyaya qayıtmaq haqqında söhbətlər başladı, amma belə bir uzaq məsafəni küləyə qarşı üzmək qeyri-mümkün idi. Oktyabrın 7-də gəmilərin üzərində cənub-qərb istiqamətinə uçan çoxlu quşlar müşahidə olundu. Kolumb eşitmişdi ki, quşların ardınca üzən portuqaliyalılara ada kəşf etmək nəşib olmuşdur və o, uçan quşların ardınca cənub-qərbə döndü. Qərar yenə uğurlu oldu: əvvəlki istiqaməti saxlamaqla gəmilər güclü Qolfstrim axınına düşə bilərdi ki, bu da donanmanı uzaq şimal-şərqə və açıq okeana aparardı və Amerika sahillərinə çıxmağa mane olardı. İstiqaməti dəyişmələrinə baxmayaraq matrosların narazılığı artırdı. Dənizçilər Kolumbun riskli planlarından qəzəblənərək, bu yadellini dənizə atmağa belə

hazır idilər. Bu çətin günlərdə dözümlülük və mərdlik Kolumbu tərk etmədi. Qıyamçılarla qəddarcasına rəftar etmək səlahiyyəti olsa da, o, bu addımı son ölçü kimi atmadı. Sadəcə olaraq, dənizçiləri söhbət yolu ilə inandırmağa çalışırdı ki, üç-dörd günə İspaniyaya qayıtmaq ümidi var. Böyük niyyət sahibinin taleyi tükədən asılı idi, lakin üçüncü gün torpağa yaxın olmağın şübhəsiz əlaməti hiss olundu və artıq heç kim geri qayıtmaq haqqında düşünmürdü. Artıq axşam olduğundan qaranlıqda sahil riflərinə yaxınlaşmağın təhlükəli olmasına baxmayaraq, gəmilər çox sürətlə irəliləyirdi. Torpağı birinci görəndə mükafat vəd olunmuşdu. Nəhayət, bu - 1492-ci il oktyabrın 12-də gecə saat 2-də baş verdi - atəş səsi eşidildi, sonra isə “Pinta” gəmisinin matrosu Rodriqo de Triana “Torpaq, torpaq!” qışqırdı. Səhəri gün Kolumb riflər arasından keçid taparaq təntənəli şəkildə

kəşf olunmuş torpağa çıxdı. Hindistana çatdığına arxayın olan Kolumb, çıxdığı yerdə onlara yaxınlaşan yerli sakinləri hindilər deyə adlandırdı. Bu torpağın özünü isə - Baham adalarından birini - Kolumb San-Salvador (Müqəddəs Xilaskar) adlandırdı. Həmin gün bir-birinin mövcudluğunu güman etməyən iki dünya görüşdü. San-Salvadordan gəmilər cənub-qərbə hərəkət etdilər. Kolumb Yaponiyanı axtarırdı, onun fikrincə, o yaxınlıqda olmalı idi. Yol boyu Baham adaları qrupundan daha bir neçə adanı kəşf edən Kolumb Kuba adasına çıxdı. Bu torpaq dənizçini öz gözəlliyilə heyran etdi və onun gözündə cənnət idi, lakin o Yaponiyaya oxşamırdı. Adanın içərilərinə göndərilmiş nümayəndələr də nə böyük şəhərlər, nə mirvari, nə də üzəri qızılla örtülmüş məbədlər görmədilər. Əvəzində geri qayıdarkən onlar yolda çoxlu hindi gördülər ki, “onlar yanar başlığı olan otdan çıxan tüstü ilə sadəcə nəfəs alırdılar”. Beləliklə, avropalılar ilk dəfə olaraq tütünün mövcud olmasını bildilər. Kubanın şimal-şərq sahilləri boyunca hərəkət edən Kolumb onu Asiya materikinə çıxıntısı hesab edirdi. O, sahilləri onu daha da heyran edən növbəti böyük adaya çıxdı. “Bu adanın əzəməti, gözəlliyi və ispan torpağına oxşarlığına görə” Kolumb onu La İsla Espanyola (İspan adası), yaxud qısaca olaraq, Espanyola (indiki Haiti adası) adlandırdı. Kolumbun Kuba adası üçün söylədiyi çoxsaylı təriflər, onun Espanyola haqqında dediklərinin yanında solğun görünürdü. Adanın şimal sahilləri ilə hərəkət edərək gəmilər gələcək pirat (quldur) yuvası olan - Tortuqa adasının (“tısbağa” deməkdir) sol tərəfindən ötüb-keçdilər. Lakin dekabrın 25-də gecə bədbəxtlik baş verdi: “Santa-Mariya” gecə qaranlıqda rifə toxunaraq zədələndi və onu xilas etmək mümkün olmadı. “Pinta” Kolumbun gözündən daha tez uzaqlaşmışdı. Onun sərəncamında ancaq kiçik “Ninya” qalmışdı və bütün dənizçiləri burada yerləşdirmək olmazdı. Axtarış aparmağa dəyməzdi, təcili olaraq İspaniyaya qayıtmaq lazım idi. Məhv olmuş flaqmanın qalıqlarından Es-

panyolada istehkam tikildi. Bu flaqmandan 39 dənizçi qalmışdı. Kolumb “Ninya”da şərqə doğru istiqamət götürdü və tezliklə gözlənilmədən üç həftə özbaşına üzən “Pinta” ilə rastlaşdı. İki karavella şimal-şərqə doğru iki həftə üzdü. Sonra Kolumb şərqə döndü. Növbəti bir neçə ay böyük genuyalının həyatında ən xoşbəxt aylar idi. Kolumb çoxdankı arzusuna çatdı, onun layihəsinin əleyhdarları rüsvay oldular. Krallıq dənizçini çox böyük ehtiramla qarşıladı və ona çox yüksək qiymətləndirilən titul verdi: Dəniz-Okean Admiralı, həmçinin üzərində Kastiliya qalası və Leon şiri, Kolumbun kəşf etdiyi adaların təsviri olan gerb verilmişdi. Gerbin üzərində həmçinin admiral titulu olan simvolu olan lövbər təsvir olunmuşdu. Təcili olaraq növbəti gəmi səfərinə hazırlığa başlandı. Bu dəfə səfərə getmək arzusunda olanlardan geri çəkilən olmadı. 17 gəmi bütünlüklə əkinçiləri və qızılaxtaranları, hərbi və keşişləri okeanın o tayına aparmalı idi. 1493-cü il oktyabrın 12-də sonuncu Kanar adaları gəmidən arxada qaldı. Gəmilər birinci səfərdən fərqli olaraq bir qədər cənuba doğru hərəkət edirdi. Kolumb, hindilərin dediyi kimi, Espanyoladan cənub-şərqdə yerləşən adalara çıxmaq istəyirdi. Yeni Dünyaya gedən bu yol çox qısa göründü və artıq noyabrın 3-də üfüqdə Kiçik Antil adalar qrupundan biri olan dağlıq ada göründü. Bazar günü olduğundan bu adanı Dominika (latın dilində bu söz “Allah günü”, yəni, “bazar günü” deməkdir) adlandırıdılar. Espanyola Admiral Dominikadan istiqamət götürdü və yolda çoxlu digər adaları kəşf etdi. Onların əksəriyyəti indi də Kolumb tərəfindən verilmiş adı qoruyub saxlayır. Qvadelupa - məşhur ispan monastırı Bakirə Məryəmin şəərəfmə, Montserrat - ondan az məşhur olmayan Kataloniyadakı monastırın şəərəfinə, San-Kristobal - Kolumbun himayəçisi Müqəddəs Xristofurun (sonralar bu ada ingilislərin əlinə keçdikdən sonra Sent-Kristofer adlanmışdır) şəərəfinə adlandırılmışdır. Uzun kiçik adalar cərgəsi Kolumba nə vaxtsa Romanı ziyarətə gəlmiş on bir min qız zəvvarın geri qa-

Kolumb öz xidmətlərini Portuqaliya kralına təklif edir, Chodowiecki, 17-ci əsr

yıdarkən hunlar tərəfindən qırılması əfsanəsini xatırladırdı. Admiral onları Onbirmin qız adası, qısaca olaraq, Virgin (Qız) adlandırdı. Espanyoladan fərqli olaraq Kiçik Antil adalarında sülhsevər qonşuları üzərində vahimə yaradan cəngavər kariblər yaşayırdılar. Kolumb onları hanib, yaxud hannibal adlandırdı. O vaxtdan qəddar və vəhşi cəngavər adameyənlərə bu adı verirdilər. Böyük ada olan Pyerto-Rikonu kəşf etdikdən sonra Kolumb Espanyola çıxdı. Atlantik okeanından ikinci keçid tamamlandı. Admiral yenidən özünü görkəmli dənizçi kimi göstərdi. O, heç bir itki vermədən böyük və irimiqyaslı donanmanı açıq okeandan keçirdi, sonra isə azsulu, təhlükəli Kiçik Antil adalarından keçərək yol boyu böyük kəşflər etdi. Espanyolada bir neçə ay keçirən Kolumb üç karavellada Kubanın cənub sahillərilə avropalılara məlum olmayan yerlərə - Çini tapmaq üçün qərbə tərəf hərəkət etdi. Yamayka adasına çıxmaq üçün dolama yolla gedib artıq dövrə vuraraq, gəmilər Kuba-

ya qayıtdılar və bir-birindən kiçik boğazlarla ayrılmış adalara tərəf üzdülər. Buradan Kuba qətiyyəən cənnətə oxşamırdı. Sahil boyunca keçilməz kolluqlar uzanırdı. Gəmilər həmişə quma otururdu, dibi deşilirdi, fasiləsiz leysanlar insanları bezdirmişdi, ərzaq ehtiyatı tükənirdi. Adanın qərb qurtaracağına çatmamış Kolumb geri qayıtmağa məcbur olur və buna görə onun özündə belə bir fikir yaranır ki, Kuba Asiya materikinə bir hissəsidir. Espanyola qayıdan Kolumb oranı bir il yarım tərk etmədi: əvvəl ağır xəstələnir, sonra isə ispanların qəddarlığı sayəsində müstəmləkəçilərlə adada yaşayan hindilər arasında qəzəbi sakitləşdirməyə cəhd etdi. 1496-cı ildə o, İspaniyaya qayıtdı. Bu dəfə o gülərlə, amma soyuq qarşılandı: əvvəlki səfərlərlə müqayisədə az qızıl tapılmışdı, yeni kəşf olunmuş torpaqlara əvvəlki ümidlərlə əhali köçürülməmişdi və krallıqda daha vacib işlər var idi. Lakin Portuqaliyada Hindistana Afrika ətrafından dəniz yolunun tapılması ilə əlaqədar ekspedisiyanın hazırlanması haqqında gizli agentlər tərəfindən alınmış məlumatlar qəflətən Kolumbun şansını artırdı. Onun tərəfindən kəşf olunmuş adalar hələ də Hindistana gedən başlanğıc yol hesab olunurdu. Əgər belədirsə, onda yenə də portuqaliyalıları ötür keçmək lazım idi. Üçüncü dəfə səfərə çıxmaq barədə qərar qəbul olundu.

Ekspedisiya qarşısında çətin bir vəzifə dururdu - Kolumbun fikrincə, Antil adalarından cənub-şərqdə yerləşən materiki tapmaq lazım idi. Bu səfərin ən əsas nəticəsi Cənubi Amerika materikinə kəşf olunması oldu. İspaniyaya qayıtmağa iki ildən artıq vaxt qalmışdı, amma Kolumb yerini dəyişmədən bu vaxtı Espanyolada qaldı və bu müddətdə əbəş yerə qıyamçı müstəmləkəçiləri itaət etməyə məcbur edirdi. Kolumbun hökmdar kimi nüfuzu kəskin aşağı düşürdü. İspaniyadan göndərilmiş müfəttiş-hakim admiral barədə çuğulluq edərək, onun qollarını qandallayıb cinayətkar kimi İspaniyaya yola saldı. Kolumb İspaniyaya gəldikdən sonra tezliklə 1500-cü ilin axırlarında tam bəraət

qazandı, amma o, özünün təhqir edilməsini heç vaxt unuda bilmirdi. Baxmayaraq ki, onun vitse-kral və hökmdar vəzifəsinə bərpa olunmasından söhbət gedə bilməzdi. Buna baxmayaraq Kolumb dördüncü dəfə Hindistana gəmi səfərinə çıxmağı barədə kraldan icazə ala bildi. Onun planı çox sadə idi: qərbə doğru 1494-cü ildəki Kuba səfəri marşrutu ilə gedib Hindistana çatmalı və Afrika ətrafından dolanaraq İspaniyaya qayıtmalı. Bu, onun birinci dünya səyahəti fikri idi! Əfsus ki, bunu reallaşdırmaq ona qismət olmadı: qərbdə Hindistana keçidi böyük quru sahəsi kəsmişdi və onun ətrafından keçən yol admiralın vəfatından 14 il sonra məlum olmuşdur. 1502-ci il mayın 9-da dörd karavella Kadisi tərk etdi. Gəmilər Atlantik okeanını keçdikdən sonra Espanyola, Yamayka və Kubanın cənub sahillərini keçərək, cənub-qərbə istiqamət götürdü və materikə çıxdı. Burada lot (dənizin dərinliyini ölçmək üçün cihaz: o zamanlar bu, kəndirin ucuna bağlanmış hər hansı yükləndən ibarət idi) hətta sahildən çox da uzaq olmayan yerlərdə dənizin dibinə çatmırdı və buna görə Kolumb bu yerləri Onduras (rus transkripsiyasında Honduras) adlandırdı ki, bu da ispan dilində “dərinlik” deməkdir. Buradan o, Marko Polonun heç vaxt Çindən Hindistana keçə bilmədiyi boğazı axtararaq, sahil boyunca cənub-şərqə hərəkət etdi. Sahildən uzaqlaşmaq olmazdı. Kolumb boğazı itirməkdən ehtiyat edirdi. Bütün bu maneələrə baxmayaraq, o zaman Kolumb Mərkəzi Amerika sahillərində bərzəx boyu Daryen körfəzinə qədər 2 min km sahəni kəşf etdi. Kolumb yolda hindilərdən eşitdi ki, bərzəxin o tayında başqa bir dəniz var, amma Sakit okeana keçə bilmədi. Əldən düşmüş ekipajın narazılığı admiralı geri qayıtmağa məcbur etdi. O zaman ekspedisiyadan qalmış iki karavella Yamaykaya çatdı, onların səthini qurdılar gəmirməkdən, Kolumbun sözü ilə desək, arı şanına oxşayırdı. Göyertəyə qədər suya oturmuş gəminin üzməsi möcüzə idi. Onlar Yamaykada qalmalı oldular və kömək üçün kiçik qayıqlarda Espanyolaya adamlar göndərildi. Bir il yarım səyahətdə, bir il Yamaykada qaldıqdan sonra 1504-cü ildə

Kolumb İspaniyaya qayıtdı. Kolumb özü bu səfəri çox böyük səfər hesab edirdi. Bu keçmiş dörd səfərdən daha çox hadisə və macəralarla zəngin idi. Amma mühüm coğrafi nəticələrə baxmayaraq, bu səfər eyni zamanda məyusluq gətirdi: Hindistana gedən boğaz tapılmadı, həm də çox ağır keçdi. Təbiət hadisələrinin öhdəsindən gəlmək, komandanın yorğunluğuna, düşmənlərin hiyləsinə və özünün xəstələnməyinə qarşı Kolumb cəsarət və dözümlülük göstərdi - bu dənizçi və kapitanın ən gözəl keyfiyyətləri idi. 1506-cı ildə Xristofor Kolumb İspaniyanın Valyadolid şəhərində vəfat etdi. Böyük dənizçinin vəfatı müasirləri tərəfindən diqqətsiz qaldı - onu son mənzilə ancaq ən yaxın adamları yola saldı. Səyyahlıq taleyi Kolumba vəfatından sonra da əziyyət verdi. Çox keçmədən onun meyiti Valyadoliddən Sevilya məbədinə gətirildi. XVI əsrin ortalarında isə admiralın qalıqlarını Espanyolaya göndərdilər, orada Santo Dominqoda şəhər kilsəsində yerləşdirdilər. İki əsr yarımından sonra ispanlar Espanyoladan getdilər və Kolumbun cənazəsini Kubaya, Havanaya gətirdilər. O zaman Kuba ispan müstəmləkəsi idi, amma 1898-ci ildə İspaniya bundan imtina etdi. Admiralın cənazəsi yenidən Atlantik okeanını keçdi və Sevilya məbədinə gətirilərək dəfn olundu. Özünə olan və ölümünə qədər saxladığı inamına baxmayaraq, Xristofor Kolumba bütün ömrünü həsr etdiyi tapşırığı yerinə yetirmək qismət olmadı. Şərq ölkələrinə qərb yolunu o kəşf edə bilmədi. Ancaq onun ömrünün son illərində və Kolumbun ölümündən sonra onun müasirlərinin və davamçılarının sayəsində dünya xəritəsi dəyişməyə başladı. Asiya sahillərindəki adaların və Çinin ucqar ətrafı əvəzinə avropalılar o vaxta kimi görünməyən nəhəng bir materik sərhədlərini gördülər. Ədalət naminə bu materik gərək Kolumbiya adlanaydı, lakin Amerika adlandı. XIX əsrin görkəmli coğrafiyaçısı Aleksandr fon Humboldt bunu “insan ədalətsizliyinin abidəsi” adlandırmışdır.